

Діана ПОШВА,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Зоряна АДАМСЬКА,
кандидат психологічних наук, доцент
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль)

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ДЕВІАНТНУ ПОВЕДІНКУ ПІДЛІТКІВ

Девіантна поведінка – це дії або моделі поведінки, які відходять від загальноприйнятих соціальних норм і можуть викликати нерозуміння, шок, страх або ворожість з боку суспільства. Вона не включає звичайні дії середньостатистичного громадянина, які не провокують таких реакцій. Девіантна поведінка може бути як позитивною, так і негативною. Позитивна девіація містить прояви, що не суперечать закону, такі як гіперактивність, талант, що межує з геніальністю або помірність. Негативна ж девіація порушує суспільні норми та може спричинити негативні наслідки. Ступінь порушення, мотивація та мета такої поведінки можуть відрізнитися, а її оцінка залежить від правових, моральних і соціальних норм суспільства [3].

У цьому контексті соціальні мережі, як важливий соціальний інститут, також впливають на формування поведінкових моделей, включаючи девіантну поведінку. Вони формують специфічне середовище для комунікації та взаємодії, яке не завжди належним чином контролюване. Ключові компоненти, як-от: комунікативний, ціннісний, пізнавальний та поведінковий аспекти соціальних мереж, можуть посилювати або змінювати девіантні схильності, оскільки впливають на комунікативні процеси та формування цінностей [6].

У соціальних мережах створюється віртуальне середовище, яке дозволяє людям задовольняти потреби у спілкуванні та отримувати моральну підтримку. Особливо актуально для підлітків, які часто звертаються до інтернету в пошуках відповідей на питання, що їх турбують, або для отримання емоційної підтримки. Віртуальний простір може стати своєрідним засобом втечі від реальних труднощів, з якими вони стикаються у процесі соціалізації, надаючи можливість уникати складних життєвих ситуацій, конфліктів або непорозумінь. Соціальні мережі можуть також

створювати альтернативну реальність, де підлітки почуваються більш вільно, що часто полегшує їхню інтеграцію у віртуальні спільноти, однак це може водночас віддаляти їх від вирішення проблем у реальному житті [1, с. 129].

Соціальні мережі мають низку характерних особливостей, які впливають на природу взаємодії користувачів і можуть сприяти формуванню девіантної поведінки. Однією з ключових рис є анонімність, яка дозволяє користувачам приховувати свою справжню особистість або представлятися вигаданими персонажами. Вона знижує відповідальність за власні дії та створює простір для більш ризикованої, нетипової або агресивної поведінки [5].

Також соціальні мережі створюють унікальний віртуальний простір, який особливо привабливий для підлітків. Молодь використовує ці платформи для пошуку відповіді на життєві питання, отримання моральної підтримки та взаємодії з однолітками. Віртуальна реальність часто стає для них способом втечі від реальних проблем, які виникають у процесі соціалізації. Нерідко підлітки натрапляють на труднощі в особистому житті, стрес у навчанні, конфлікти в сім'ї чи з однолітками. У таких випадках соціальні мережі пропонують їм можливість зануритися у світ, де вони почуваються більш вільними і захищеними.

Проте ця «втеча» від реальності може мати серйозні наслідки. Соціальні мережі створюють ілюзію легкості спілкування та розв'язання проблем, що призводить до уникання реальних соціальних контактів і втрати навичок взаємодії в реальному житті [2, с. 83].

Також важливим є феномен соціального порівняння, який у віртуальних спільнотах може призводити до підвищення тривожності та невпевненості у собі. Учасники соціальних мереж часто порівнюють себе з іншими, що може викликати незадоволення власним життям і провокувати девіантні реакції.

Напади на однолітків можуть проявлятися як у шкільному середовищі, так і в онлайн-просторі, де агресія часто досягає особливо жорстоких форм. Кібербулінг, зокрема, охоплює різні прояви цькування, клевету та тиску, що здійснюються через електронні засоби зв'язку. Цей вид агресії може мати серйозні наслідки для постраждалих, оскільки він зазвичай відбувається анонімно, що ускладнює можливість захисту та протидії з боку

жертв. У результаті, соціальні мережі не лише забезпечують платформу для спілкування, а й стають ареною для негативних проявів поведінки, що підкреслює важливість профілактики та корекції девіантної поведінки в молодіжному середовищі [3, с. 28].

Загалом у сучасному суспільстві, де соціальні мережі стали невід'ємною частиною повсякденного життя, особливу увагу слід приділяти профілактиці та корекції девіантної поведінки. Одним із важливих напрямків є створення освітніх програм для підлітків, спрямованих на розвиток здатності критично сприймати інформацію в інтернеті, розпізнавати потенційні загрози та засвоювати навички безпечної взаємодії в онлайн-просторі. Крім того, важливо підтримувати формування емоційного інтелекту, самоконтролю та навичок ефективної комунікації, що допоможе молоді справлятися з життєвими викликами, не вдаючись до втечі у віртуальну реальність.

Отже, у сучасному суспільстві соціальні мережі відіграють важливу роль у формуванні девіантної поведінки серед підлітків, оскільки створюють специфічне середовище для взаємодії, яке може сприяти агресії та цькуванню, зокрема через кібербулінг. Анонімність і можливість віртуального спілкування часто знижують відповідальність за дії, що призводить до ризикової поведінки та емоційних проблем. Необхідність профілактики та корекції девіантної поведінки стає особливо актуальною, зокрема через впровадження освітніх програм, які допоможуть молоді критично сприймати інформацію, розвивати емоційний інтелект і навички ефективної комунікації.

Список використаних джерел:

1. Варіативність соціалізації особистості в умовах сучасного інформаційного суспільства : монографія / авт. кол.: Н. М. Токарева, А. В. Шамне, О. О. Халік та ін. ; ред. Н. М. Токаревої. Київ : ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2017. 220 с.
2. Вигонський С. В. Зворотній бік інтернету. *Психологія роботи з комп'ютером та мережею*. Київ : Фенікс, 2019. № 5. С. 79–97.
3. Гіденко Є. С. Кібербулінг: насильство в соціальній мережі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2021. № 50. С. 26–29.

4. Девіантна поведінка: форми, види, причини, профілактика. 2018. URL: <https://ukr.media/psihologiya/379091/> (дата звернення: 06.10.2024).
5. Книш Д. Вплив соціальних мереж на здоров'я людини. Луцьк, 2015. URL: <http://webstyletalk.net/node/888> (дата звернення 06.10.2024).
6. Олійник К. С. Загальна характеристика та значення соціальних мереж у житті сучасної молоді. Суми, 2017. URL: <http://elar.khmnmu.edu.ua> (дата звернення 23.01.2023).